

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Fredrik Mingert

Normativa fält och godtrosförvärv

Examensarbete
20 poäng

Christian Dahlman

Civilrätt

Termin 9

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
1. TEORI OCH METOD	3
1.1 Syfte	3
1.2 Teori	3
1.3 Metod	5
1.3.1 Hermeneutik	6
1.4 Arbetshypotes och frågeställning	6
1.5 Avgränsningar	6
1.6 Material	7
2. NORMATIVA FÄLT	8
2.1 Skydd för etablerad position	8
2.2 Marknadsfunktionella mönster	9
2.3 Hjälpen för svagare part	10
3. BAKGRUND	11
3.1 Godtrosförvärvens principer	11
3.2 Godtrosförvärvens historia i Sverige	11
4. UNDERSÖKNINGEN	12
4.1 SOUer	12
4.1.1 SOU 1965:14 Godtrosförvärv av lösöre	12
4.1.2 SOU 1984:16 Förvärv i god tro	15
4.1.3 SOU 1995:52 Godtrosförvärv av stöldgods	16
4.1.4 SOU 2000:56 Vindikation av stöldgods	17
5. ANALYS OCH SLUTSATSER	20
6. KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	22

Sammanfattning

Undersökningen behandlar normativa fält inom sakrätten, närmare bestämt inom godtrosvörvärv. Normativa fält, enligt norma-metoden, är teorin om att det finns normerande tankeströmningar som försöker ”dra” rätten till sig. De normerande fält som har använts i denna undersökning är Skydd för etablerad position, hjälp för svagare part och det marknadsfunktionella mönstret.

Det material som har använts är de SOUer som ligger till grund för den moderna lagstiftningen.

Undersökningen syfte är undersöka om alla de tre normerande fälten som jag har ställt upp appellerar lagstiftaren lika mycket, d.v.s. att de som genomfört de statliga utredningarna har viktat fältens normerande värde lika mycket. Den fråga som jag skall försöka att besvara efter undersökning och analys är genomförda är om teorin om normerande fält en framgångsrik väg för att genomföra undersökningar på det förmögenhetsrättsliga området.

Det normerande fältet, hjälp för svagare part i stort sätt inte är ett argument hos utredarna. Det skydd som finns för konsumenterna vill inte utredarna skriva in i godtrosvörvärvslagen utan utredaren anser att det skyddet finns i konsumentskyddslagen. Utredarna anser att konsumentskyddet befrämjar omsättningsintresset. Genomgående i utredningarna är det omsättningsintresset som dominerar. Omsättningsintresset ställs ibland mot ägandet. Detta gör det problematiskt för undersökningen eftersom dessa begrepp ingår i samma normerande pol, det marknadsfunktionella mönstret.

Slutsatsen som kan dras av detta är att den uppställda arbetshypotesen är felaktig. Alla de normerande fälten, skydd för etablerad position, hjälp för svagare part, det marknadsfunktionella mönstret, drar inte rätten åt sig lika mycket. Sammanfattningsvis i denna del är att de uppställda normativa fälten är för stora och i viss mån trubbiga

Jag anser att norma-metoden är tillämpbar på förmögenhetsrättsliga undersökningar men det krävs att man lägger ner mer kraft på att analysera det ämne man skall behandla och att detta mynnar ut i mer tillämpbara normerande fält

Förord

Vissa saker tar längre tid än man tror eller önskar och när man är färdig, så tittar man på den färdiga produkten så tänker man ”va det så här det blev?”. Men just så här blev mitt examensarbete, det trodde jag inte från när jag började.

Nu är uppsatsen klar och jag måste få tacka min handledare Christian Dahlman och David Riedhav. De lyssnade och kom med råd fastän de borde ha tröttnat på min saktfärdighet. Tack.

1. Teori och metod

Inledning

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med det föreliggande arbetet är att undersöka om det går att applicera norma-metoden (teorin om normativa fält) på förmögenhetsrätten i Sverige. Jag har valt Lagen om Godtrosförvärv (1986:786) som undersökningsobjekt. Jag kommer inte att precisera gällande rätt eftersom det faller utanför undersökningen. Genom hela arbetet kommer SOUer att ställas i relation till de normativa fälten. Ett övergripande syfte med uppsatsen är att se om det går att applicera teorin om normerande fält på förmögenhetsrätten. Det finns även ett specifikt syfte med undersökningen. Jag kommer att försöka att visa hur de normativa fälten förhåller sig till varandra när frågan om godtrosförvärv behandlas i de ovanstående källorna.

1.2 Teori

Jag kommer att använda mig av teorin om normativa fält.

Det finns inget unisont sätt att ordna alla typer av regler och normer som finns i Sverige. Olika sammanhang och situationer använder olika principer. Detta leder till att principer överlappar varandra och att motsägande principer ställs mot varandra i samma rättsfråga.¹ Alla regler är sociala, då de reglerar förhållanden mellan människor och bygger på sociala konventioner och inte på någon lagbundenhet i naturen.²

Jag antar att det finns en perspektivism³ även vid avgörande av rättsfrågor och att domare, såsom människor inte kapabla till total objektivitet.

Vid användandet av teorin om normativa fält antar man att rättsreglerna inte ensidigt påverkar moralen utan att även rättsreglerna påverkas av samhällets moralsyn. Dessa grundläggande synsätt finns i olika sammanhang.⁴ Jag antar att dessa även går att finna inom förmögenhetsrätten även om denna inte normalt förknippas med moral.

Inom civilrätten talar rättsvetenskapen om grundläggande principer som jämföras med normerande fält. Visserligen är inte alla principer normerande utan de finns de principer som är mer rättstekniska och inte till för att reglerar förhållanden mellan människor.⁵ De normativa mönsterna återspeglar det sociala fält som juridiken rör sig inom. De olika mönsterna är inget fastställt system och det finns ingen inbördes hierarki mellan dem

¹ Christensen Anna, *Tidskrift for rettsvitenskap*, 1996, årgång 109 sid. 523.

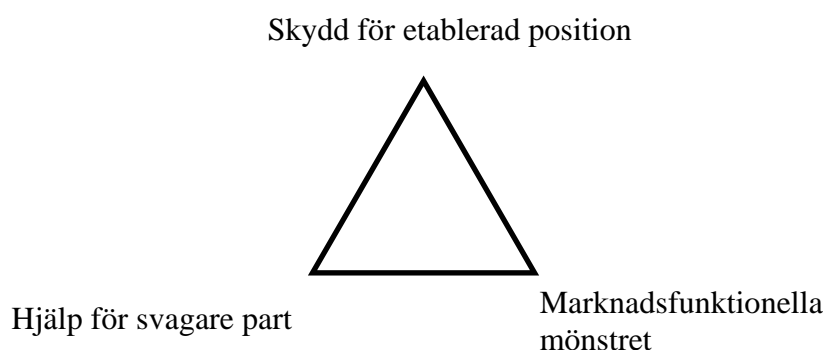
² Ibid. sid. 525.

³ Idén om att det alla beskrivningar av verkligheten sker från ett visst perspektiv och att beskrivningar kan vara mångsidiga men inte allsidiga. Se tex. Michael Krausz (Red.), *Relativism*.

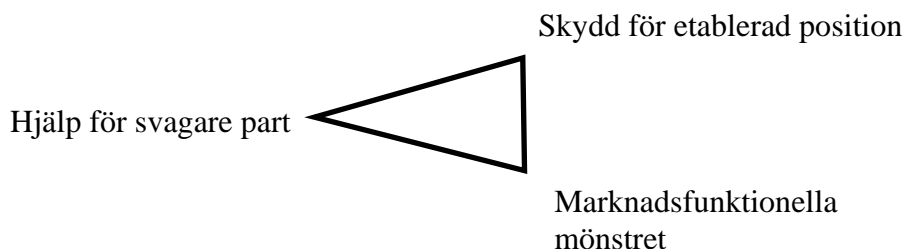
⁴ Christensen, Sid. 527.

⁵ Ibid. .

utan kan variera beroende på vad det är som undersöks och i vilken tid det görs. Mönsterna förekommer så gott som aldrig i ren form utan det sker nästan alltid ett samspel mellan polerna. Varje given situation påverkas av fler än ett mönster.⁶ Dessa mönster kan stå i motsats till varandra och vara omöjliga att jämkna samman i en viss situation. Det kan även vara så att de samspelar och dess innebyggda motsättningar är mycket svåra att särskilja. Om vi tänker oss att de normativa mönsterna befinner sig i varsin spets på en liksidig triangel.

Vid varje given situation kommer det specifika undersökningsobjektet befinna sig någonstans inom triangeln. Var den befinner beror på hur mycket den påverkas av var och en av polerna dvs. de normativa mönsterna. Triangeln behöver inte alltid vara likbent. Skulle polerna samverka ändras formen. T.ex. Om den som har äganderätten till en viss sak även inneha den etablerade positionen kan triangeln se ut enligt följande:

På detta vis finns det oändligt många sätt som triangeln kan se ut på. Jag anser inte att det är nödvändigt att rita upp triangeln efter varje analys som inbegriper de normativa polerna utan ovanstående exempel är till för att illustrera det tankesätt som innefattar teorin om de normativa fälten.

Sammanfattningsvis kan sägas att de normativa mönsterna är ett sätt att konkretisera de sedvänjor och praxis som har utvecklats mellan personer och kan ses som ett uttryck för människors gemensamma erfarenheter som tar sitt uttryck i våra rättsregler.⁷ Vidare kan man se teorin om de normativa

⁶ Hydén Håkan, *Normativa perspektiv – En festskrift till Anna Christensen*, Utgivare Ann Numhauser – Henning, 2000, Sid. 124f.

⁷ Malmstedt Mattias, *Tillhörighet och sociala förmåner från 1600-talets Law of Settlement till förordning nr 1408/71*, 2002, Sid. 21.

mönsterna som ett försök att införa ett perspektiv i svensk rättsvetenskap som skiljer sig från den rättspositivistiska traditionen som dominerar den idag.

1.3 Metod

Godtrosförvärvens regler och principer har från en början växt fram genom praxis. De har emellertid senare kodifieras. Som det tidigare nämnts är det är inte mitt syfte att lägga fram någon prognosteorier för mål med godtrosförvärv, inte heller kommer jag specificera gällande rätt. Jag kommer att behandla alla källor i relation till ovan nämnda teori.

Den lämpligaste metoden för detta syfte anser jag är den hypotetisk-deduktiva metoden. Denna metod kan beskrivas att man lägger påståt något och formulerar detta som en hypotes⁸. Hypotesen prövas och rättfärdigas sedan genom att man härleder konsekvenser ur den och prövar detta mot vår erfarenhet (som i denna undersökning består av de behandlade källorna).⁹

Jag kommer således att lägga fram en hypotes som jag kommer att arbeta efter. Mot denna hypotes kommer jag att pröva det ett relevant material som behandlar olika aspekter och åsikter om godtrosförvärv. Slutsatsen för mitt arbete kommer sedan att bekräfta eller förkasta min initiala hypotes. Sker det senare kommer jag att formulera en ny hypotes med utgångspunkt av det de nya upptäckterna. Denna kan sedan ligga till grund för framtida forskning.

När man arbetar med den hypotetisk-deduktiva metoden och material som behandlar dåtid bör den hypotes som slutligen formuleras vara välgrundad i det relevanta materialet för undersökningen. Vidare bör överblicken över det behandlade ämnet vara så pass god att det inte utelämnas fakta som kan vara relevant för undersökningen. Det är givetvis svårt att lämna en så fullständig bild av undersökningsområdet att inget utelämnas. Den slutliga hypotesen bör dock vara så pass klar och koncis att någon annan, som har intresse av det berörda området, kan bedöma och bygga vidare på undersökningen eller förkasta de slutgiltiga hypoteserna.¹⁰ När man använder ovanstående metod för att komma fram till ett resultat i undersökningar såsom denna måste man vara medveten om det så kallade induktionsproblemet.

Induktionsproblemet stipulerar att det inte går, logiskt, att dra säkra slutsatser genom induktion. Genom induktion kan vi inte komma fram till sanningen utan vi får nöja oss med resultat som är rimliga.¹¹ Detta kan för vissa vara ett oöverstigligt problem. Men genom att tänka resultaten i ett större sammanhang så kan de svar som undersökningen ger för handen var användbara genom sin koherens med åra föreställningar om rätten och

⁸ Föllestad Finn, Wallöe Lars, Elster Jon, *Argumentationsteori, språk och vetenskapsteori*, 1990 5:e upplagan Sid.165.

⁹ Ibid.

¹⁰ Föllestad m.fl. Sid.117f.

¹¹ Popper Karl, *The logic of scientific discovery*, 1999, Routledge, Sid. 27ff.

uppfattningar i övrigt. Men sanna, det blir resultaten aldrig, bara mer eller mindre rimliga.

1.3.1 Hermeneutik

Som sagts ovan kommer den föreliggande undersökningen till stor del ta sin utgångspunkt i statligt producerat materiel, dvs. i det här fallet SOUer. Alla dessa texter är framställda i ett visst syfte och det sammanfaller inte med syftet för denna undersökning. Det krävs alltså att jag genomför någon sorts tolkningsförfarande för att de skall bli användbara för undersökningen.

Texterna som skall undersökas är inte skrivna efter eget skön utan förhåller sig till Sveriges lagar och förordningar. Således utgör Sveriges lagar en del av vår gemensamma medvetna förståelsehorisont dvs. vad vi gemensamt kan förhålla oss till och förstå.

Texterna är skriva för ett visst ändamål. Avsikten med texten varierar. Texternas avsikt kommer jag att redogöra för i avsnittet 1.6.

För att tolkningen av texten skall bli så enhetlig som möjligt måste texten sättas i relation till andra texter. I denna undersökning kommer jag att förfara så, att jag kommer att definiera de normerande polerna på förhand. Det är sedan i ljuset av dessa redogörelser som jag kommer att definiera materialets relation i det normerande fältet.¹²

1.4 Arbetshypotes och frågeställning

Den grundläggande hypotesen för undersökningen är man kan ställa upp tre normativa fält. Dessa är; *skydd för etablerad position, hjälp för svagare part, det marknadsfunktionella mönstret*. Dessa mönster agerar som poler som med styrka försöker appellera den granskade juridiken. Man kan sätt in olika åsikter och rättsliga situationer i den triangel som de olika polerna bildar och på så sätt se hur stor hänsyn man tar till polerna vid ett visst givet tillfälle. Min arbetshypotes är att alla de tre normerande fälten som jag har ställt upp appellerar lagstiftaren lika mycket, d.v.s. att de som genomfört de statliga utredningarna har viktat fältens normerande värde lika mycket. Den fråga som jag skall försöka att besvara efter undersökning och analys är genomförda är om teorin om normerande fält en framgångsrik väg för att genomföra undersökningar på det förmögenhetsrättsliga området.

1.5 Avgränsningar

En undersökning måste avgränsas för att inte svälla till en oöverskådlig massa som författaren bara ytligt kan behandla. Hela förmögenhetsrätten är ett för stort område att behandla inom den här undersökningens ram. Jag har valt att begränsa mig till ett område inom omsättningsskyddet i sakrätten nämligen godtrosvärkv. Det finns en massa saker man förvärva i god tro men för att ett enhetligt grepp på undersökningen kommer jag att endast behandla saker som faller inom ramen för Lagen om godtrosvärkv. Detta innebär att jag inte kommer ta upp saker som t.ex. rör skepp, luftfartyg eller fast egendom. Dessa regleras i andra lagar.

En annan dimension som gör sig gällande i ett arbete är naturligtvis den tid som man skall behandla. Denna regleras bl.a. av en annan tid, den som

¹² Föllestad m.fl. Sid.143

står till förfogande för författaren att avhandla ämnet på. Lagar och tanksätt förändras genom historien. Med ovanstående i ryggen har jag valt att börja min undersökning 1965. Även om tanksättet då inte korrelera fullt ut anser jag att detta år, då den första moderna SOUn kom ut, utgör ett utmärkt avstamp för denna undersökning. I min analys kommer jag dock att i förbifarten göra ett avstamp i historien för att få en något bättre helhetsbild.

1.6 Material

För att få en ökad förståelse vad lagstiftaren avsedde med en viss lagregel kan man söka sina svar i lagens förarbeten. De förarbete som jag använder i den här undersökningen är SOUer.

En SOU är en statlig utredning görs på uppdrag av en departementschef med bemyndigande av regeringen. Syftet med att tillsätta en kommitté är att utreda en aktuell fråga. Kommittén får direktiv som anger utredningens ramar. Dessa anger uppdragets bakgrund, inriktning och omfattning. Utredningen publicerar sitt betänkande i en SOU-serie. Betänkandet kan sedan ligga till grund för regeringens proposition.¹³

Regeringen måste inte följa utredningens betänkande och förslag utan kan omarbeta dessa så det passar med det regeringen vill uppnå med lagen. För att propositionen skall bli en lag måste den antas av riksdagen.¹⁴

Att beakta när man arbetar med material som är framställt i visst syfte är att se till den tendens som texten har. Förarbeten är politiskt färgade av det parti som står bakom dem. Det är inte mitt syfte att utreda åt vilket ideologiskt håll som texten bär. Jag tycker dock att läsaren bör ha detta i bakhuvudet när man läser detta arbete. Jag kommer inte heller utreda i vilken beroende ställning som texterna har till varandra. Jag anser inte att detta faller inom ramen för arbetet och dess syfte.

2 Normativa fält

¹³ *Finna rätt*, Upl. 6:1, 2000., Sid. 101f.

¹⁴ *Finna rätt*, Sid. 108ff.

En norm anger vad som är riktigt dvs. hur vi bör handla. Sålunda är det ett starkare begrepp än en riktlinje eller råd som skall ses som en vägvisare vid svåra val. En annan skillnad mellan normer och riktlinjer och råd är att en norm alltid gäller medan riktlinjen används vid val. De normativa fälten som används i den här undersökningen kommer från en mellanmänsklig tradition och de är inte lagfästa enligt gängse ordning. Som det sagts ovan skall jag ändå försöka visa att de finns i ett juridiskt sammanhang.

2.1 Skydd för etablerad position

Detta grundmönster tar sikte på de fall när någon har etablerat en viss position, inom sakrätten är det likstämmt med att någon har en sak i sin besittning. Detta sammanfaller ibland med att en person har äganderätten till saken. Detta är dock inte en nödvändighet för att etablerat en position. Någon kan ha en nyttjanderätt till viss sak utan att för den skull vara ägare till samma sak. Personen har etablerat en position i förhållande till saken och denne vill behålla denna position. Detta mönster är konservativt då det tar sikte på att bevara det rådande. Detta gäller både när personen äger saken eller om personen bara har besittning över saken.

Detta mönster tar ingen hänsyn till aspekter som; vem det är som kan etablera en position eller vem det är som kan uppnå den. Ett krav är dock att ingen lag eller förordning har brutits för att uppnå ställningen som etablerad positionär.¹⁵

Besittningsbegreppet är centralt för sakrätten. I sakrätten innebär besittning att en person de facto innehar saken oavsett om har någon rätt att göra det. Besittningsbegreppet sträcker sig längre än att ha något i sin omedelbara kontroll. Någon kan ha medelbar besittning av något. Det innebär att denne tillåter att någon annan har kontroll över saken. Vidare kan man ha sambesittning av en sak. Sambesittning uppstår när två eller flera har självständig tillgång till saken.¹⁶

En central princip inom sakrätten som har samband med besittning är traditionsprincipen. Traditionsprincipen innebär att det sålda lösöret skall komma ur försäljarens besittning så han inte länge kan förfoga över lösöret. Han skall med andra ord avskurits rådgigheten över föremålet.¹⁷ Principen skall skydda borgenärer från uppiktade försäljningar och är mycket etablerad inom svensk sakrätt. Exakt vad som krävs i varje enskilt fall är något oklart men det finns relativt tydliga riktlinjer i HD:s praxis.¹⁸

2.2 Marknadsfunktionella mönstret

¹⁵ Christensen, Sid. 528.

¹⁶ Håstad Torgny, *Sakrätt avseende lös egendom*, 6:e upl, 1996.

¹⁷ Millqvist Göran. *Sakrättens grunder*. 3:e upl. 2003. Sid.107.

¹⁸ Millqvist. Sid.104ff.

Detta sammansatta mönster är i stort sätt likstämmt med marknadsekonomisk teori. Grundstenarna består av äganderätten, det fria avtalet och näringsfriheten. Denna normativa pol är dynamiskt dvs. det skall befrämja nya verksamheter bidra till att värden och positioner omfördelas på frivillig basis.¹⁹ Det representerar även den dynamiska sidan av äganderätten. Innehar man äganderätten råder man över saken och kan således sälja, hyra ut och i vissa fall t.o.m. förstöra saken.²⁰ Mönstret representerar något större än de tre ovan nämnda storheterna, som var för sig kan utgöra en normativ pol. Uppdelningen av äganderätten innebär att man stäcker ut äganderätten utanför dess egentliga kärna, besittningsskyddet.²¹

En koppling mellan marknadsekonomi och juridik är rättsekonomi. Rättsekonomi använder sig av ekonomisk teori för att analysera rättsliga regler och principer. Rättsekonomi försöker dels beskriva den mest ekonomiskt effektiva lösningen på juridiska problem. Rättsekonomi försöker även svara på hur vi bör utforma rätten så att den blir så ekonomiskt effektiv som möjligt.²²

Ett grundläggande antagande inom ekonomin är teorin om den ekonomiska människan (the economic man). Detta innebär att människor är rationella maximerare av de egna preferenserna. För att kunna göra detta måste hon kunna konsekvent jämföra och värdera alla alternativ som är likvärdiga med sig själv.²³

En viktig uppgift för förmögenhetsrätten är att underlätta handel. Ett sätt för juridiken är att utforma regler som minskar transaktionskostnaderna. Transaktionskostnader är kostnader som skall läggas till det faktiska priset på vara. Det är kostnader för kontakt, kontroll och kontrakt mellan olika parter.²⁴

Äganderätten kan ses som en rättsteknisk basprincip. Den är en förutsättning för ett samhälle som strävar efter att använda sig av marknadskonomin som en grundläggande axiom. Äganderätten finns inte beskriven i svensk rätt utan det finns endast lagar som reglerar eventuella avvikelser eller konfliktsituationer. Regler inom sakrätten tar sikte sakrätten tar sikte på det senare av dessa två. Som exempel kan nämna reglerna om exstinktiva godtrosförvärv.²⁵

Även om rätten till ägande inte regleras i svensk rätt finns den upptagen i europakonventionen för mänskliga rättigheter. Rätten regleras i det första tilläggsprotokollet där det i första artikeln stipuleras att var och en skall ha

¹⁹ Christensen. Sid. 529f.

²⁰ Christensen. Sid. 530.

²¹ Malmstedt. Sid. 17f.

²² Dahlman, Glader, Reidhav. *Rättsekonomi – en introduktion*. Lund 2002. Sid. 67f.

²³ Ibid. Sid. 39.

²⁴ Ibid. Sid. 77ff.

²⁵ Strömholm mfl. *Äganderätt och egendomsskydd*. 1985. Sid. 16.

rätt till respekt för sin egendom. Denna regel kan visserligen inskränkas av de nationella regeringarna med den torde visa att äganderätten är en grundläggande princip i vårt samhälle.

2.3 Hjälp för svagare part

Det finns en mängd lagar och förordningar som står som garant för den svagare parten t.ex. Konsumentköplagen (1990:932) och vissa delar i Lagen om Anställningsskydd (1982:80). En del av den politiska agendan är riktad mot att fördela samhällets tillgångar till de mest behövande. Det är i detta hörn som den normativa polen för hjälp för svagare part finns.

Kopplingen till Rawls teori om rättvisa är tydlig. Rawls anser att ett rättvist samhälle är det samhälle som, via en fördelningspolitik, hjälper de som har störst behov. Rawls formulerar olika principer om rättvisa och hans andra princip kallar han differensprincipen. Den stipulerar att ekonomiska olikheter i samhället endast skall förekomma om de gynnar dem som har det sämst ställt ekonomiskt.²⁶ Även de ovanstående mönsterna är givetvis också rättvisa men de bygger formella rättvisekriterier. Hjälp för svagare part tillämpar materiel rättvisa.²⁷

Det finns även tankar om att även civilrätten bör vara konstruerad så att den tillgodoser sociala mål och inte bara underlätta handel mellan olika parter. Thomas Wilhelmsson har skrivit en bok om social civilrätt. Han definierar begreppet social civilrätt som ”... uttryck för civilrättens materialisering i form av skyddsnormer för den svagare parten i ett rättsförhållande. ”Välfärdsstatens mål uppfattas framträda i kontraktsrätten just genom denna skyddsprincip”²⁸. Wilhelmsson förespråkar möjligheterna och behovet av en reformerad civilrätt med vissa nya värdegrunder såsom att beakta olika människors sociala situation och behov vid lösning av obligationsrättsliga tvister och att i större omfattning i praktiken använda begrepp som social force majeure som ett legitimt prestationshinder.²⁹ Wilhelmsson menar att ekonomiska och sociala behov som bedömningsgrund utgör undantag inom civilrätten men att det finns utrymme för att ge dessa grunder ett större utrymme inom alla delar av obligationsrätten.³⁰

Detta normativa mönster skulle kunna kallas mönstret för rättvis fördelning men det skulle vara missvisande anser jag. Det handlar inte bara om att omfördela egendom utan kan även innebära att någon gynnas just på grundval att den är den svagare parten utan att någon omfördelning sker. Mönstret skulle även kunna kallas skydd för svagare part men det skulle utesluta tanken om omfördelning. Jag anser att ordet hjälp innefattar bägge

²⁶ Simmonds Nigel. *Juridiska principfrågor*. Upplaga 1:6. 1986. Sid. 48ff

²⁷ Norberg Per.. Lund 2002. Sid. 22f

²⁸ Wilhelmsson Thomas. *Social civilrätt*. 1987 Helsinki. Sid.46

²⁹ Ibid. Sid. 221ff

³⁰ Ibid. Sid. 141ff

dessa aspekter även om det vid första anblick kan te sig som ett alltför oprecist.

3. Bakgrund

3.1 Godtrosvärvens principer

Det finns två principiella sätt att lösa tredjemanskonflikter. Dessa är genom extinktionsprincipen eller vindikationsprincipen.

Extinktionsprincipen betyder att den ursprungliga ägarens (A) rätt till saken utsläcks genom att den som obehörigen besitter saken (C) ges bättre rätt till den om han uppfyller vissa krav. A kan dock återfå sin egendom genom att i vissa fall ha rätt till en lösenrätt dvs. att han betalar C pengar för att återfå sin sak.³¹

Vindikationsprincipen bygger på att A återfår sin sak av C utan lösen.³²

3.2 Godtrosvärvens historia i Sverige

Regler om godtrosvärv har funnits länge i Sverige. Redan på medeltiden fanns det bestämmelser som reglerade liknade situationer. Konflikten som finns mellan polerna i det normativa fältet fanns redan på medeltiden. Konflikten låg mellan bondens levnadsbetingelser och köpmännens krav på regler som utvecklade handeln.³³

I godtrosvärvsproblematikens vagga rådde oinskränkt rätt till vindikation. Denna rätt hade sin grund i det germanska ättesamhällets rättsuppfattning och levnadsvillkor. Det var landsbygdens intresse att återfå stulen egendom. Eftersom massproduktionens tidevarv inte hade kommit var det ofta inga problem att identifiera egendom och dess ägare. Tiderna ändras dock och när det växte upp städer med en tilltagande handel så kom krav från köpmännen att deras verksamhet skulle underlättas. Det var främst i städerna som handel med lösöre förekom. De politiskt starka borgarna tryckte på och fick igenom regler som bröt vindikationsrätten vid tredjemans godtrosvärv. Tredjemans konflikter var tämligen vanliga vid denna då myntväsendet inte alltid stod att lita på utan lösöreköp var en vanlig sparform. Vid slutet av medeltiden hade regelverket utformats till att tillgodose handelsmännens intresse även om det fortfarande fanns inslag av kompromiss gentemot äldre regler.³⁴

Den praxis som utvecklades genom åren blev alltmer komplicerad och det dröjde fram till 1734 års lag som det bringades ordentlig ordning i leden. I

³¹ Håstad. Sid. 62.

³² Millqvist Göran. *Sakrättens grunder*. Uppl. 3.1. 2003 Sid. 51

³³ Anners Erik. *Äganderätt och handelsintresse*. Uppsala 1960. Sid. 195

³⁴ Anners Erik. *Från lagtolkning till lagstiftning*. 1989. Lund. Sid.21f

den nya lagen stipulerades det att det var den gamla rätten till vindikation av stöldgods skulle gälla. Lagens mening var vid dess skrivande klar men en olycklig formulering frambringade en diskussion bland laglärdar som menade att lagen skulle tolkas tvärtemot vad som var meningen. Detta råde till en viss förvirring i både teori och praxis under en tid men i slutet av 1700-talet korrigerades detta misstag i praxis en gång för alla.³⁵

Det dröjde dock inte länge fören både praxis och lagstiftning började vackla i frågan igen. I ett rättsfall från 1822 började HD svänga mot uppfattningen att det skulle införas en extinktionsprincip i Sverige. En tid av förvirring inträdde i Sverige angående godtrosvärv. 1833 uttalade HD ett kraftfullt stöd för extinktionsprincipen.³⁶ Principen fastslogs sedermera i två rättsfall från 1800-talets mitt.³⁷

1886 års riksdag var vindikationsföreträdarnas sista strid. Man lyckades inte få gehör för sina krav och den av HD fastställda praxis stod fast. Efter riksdagen blev extinktionsprincipen den huvudregel som låg till grund för den fortsatta diskussionen tog sitt avstamp från. Denna relativa enighet råde fram till 1965 då det kom en SOU som på nytt utredde godtrosproblematiken.³⁸

4. Undersökningen

4.1 SOUer

4.1.1 SOU 1965:14, Godtrosvärv av lösöre

Utredningens direktiv var att utreda reglerna kring ”verkan av god tro vid extinktiva förvärv av lös egendom ifall ursprunglige ägaren eller innehavaren gör anspråk på att återfå egendomen”.³⁹ Vidare skulle utredningen föreslå en lagändring om det var möjligt att uppnå en rättslikhet inom Norden. Ramen för utredningen var begränsad till att gälla lösöre.⁴⁰ Efter att gått igenom gällande rätt på området i Sverige och Norden och delar av övriga Europa går man över till att föra en allmän diskussion om det kommande lagförslaget.

Utredningen diskuterar sig fram till en lösning genom att ställa extinktions- och vindikationsprincipen mot varandra.

Utredaren börjar med att konstatera att i äldre dagar knöts vindikationsprincipen till en stark äganderätt. En rätt som var särskild värd att försvara mot alla inkräktande intressen. Det håller inte utredningsmannen

³⁵ Ibid. Sid. 24ff

³⁶ Ibid. Sid. 32ff

³⁷ Ibid. Sid. 49

³⁸ Ibid. Sid. 146ff

³⁹ SOU 1965:14 *Godtrosvärv av lösöre*. Sid.14

⁴⁰ SOU 1965:14. Sid.14f

med om. Han anser att ur billighetssynpunkt båda de konkurrerande värdena, den ursprungliga ägarens och den godtroende förvärvarens, är lika rättfärdiga. Båda får anses oskyldiga till den uppkomna situationen. Vidare anmärker utredningen att i gångna tider ansåg man att en stark vindikationsprincip skulle avskräcka folk till att handla med gods som säljaren inte hade rätt att sälja. Även om detta är ett behjärtansvärt syfte anses det inte att en lämplig lösning på den problematiken att ändra i reglerna om godtrosförvärv. Dock anser man att detta skulle kunna vara ett argument som kan beaktas om det skulle bli jämt skägg mellan principerna men som ett reellt argument anser utredningen inte att det håller.⁴¹

Ett vanligt argument för extinktionsprincipen är att det skulle gynna den allmänna omsättningen. Inte heller detta anser utredningen skulle hålla för en närmare granskning. Den utesluter inte att den ligger i handelns intresse att det finns en stark ställning för den som besitter godset men att det även är i omsättningens intresse att lösöre kan uthyras med ett rimligt mått av risk. Att inte beläggas med en alltför ingående undersökningsplikt kan inte ensidigt anses gynna extensionsprincipen.⁴²

Utredningen går vidare genom att se på frågan ur ett riskfördelningsperspektiv. Vem har störst möjlighet att förhindra att det uppkommer en tvist? Ägaren anses ha vissa skyddsmöjligheter emedan köparen inte har samma möjligheter att uppfylla en långtgående undersökningsplikt. Utredningen påtalar svårigheter med en att köpa lösöre till en rörelse och nämner konkurrens, behov av snabba inköp. Vad gäller ägarens chanser till att se till lösöret chanser att hamna hos en korrekt förvärvare nämner utredningen att ägaren förvara lösöret på ett säkert sätt och att om ägaren omsorgsfullt väljer vem som anförtros godset kan framtida tvister undvikas. Det pointeras att ägaren har en faktisk kontrollmöjlighet som inte står förvärvaren till buds. Vidare påpekar man att ägaren har möjlighet att försäkra sig mot skador något som inte förvärvaren har.⁴³ Utredningen erkänner dock att det finns svårigheter att i vissa fall skydda sig mot stöld med rimliga medel. Detta gäller exempelvis motorfordon. Detta tillsammans med att förvärvaren har ett lättillgängligt sätt kontrollera att säljaren är behörig gör att utredningen finner att detta kan stå som ett exempel för när det kan vara lämpligt att gör ett avsteg från den gällande huvudprincipen.⁴⁴ Utredningen anser att om man ser transaktionerna ur en frekvenssynpunkt så stärker man omsättningens intresse om detta kopplas till ovanstående synpunkter. För även om vad som är bäst för omsättningen, kan vara till förmån för antingen köparen eller ägaren, beroende på hur man vill vinkla problemet. Utredningen anser således att i det flesta fall torde vara så att det vare bäst för omsättningen att reglerna är till fördel för köparen. Det är alltså bättre, om man vill öka omsättningen, att köparen ges en fördel av att vet att säljaren har

⁴¹ Ibid. Sid.164

⁴² Ibid. Sid.164f

⁴³ Ibid Sid. 165f

⁴⁴ SOU 1965:14 Sid. 166.

dispositionsrätt över lösöret än att ägaren ges en extra trygghet till vem han säljer godset till. Bara för man skulle införa en generell vindikationsregel skulle det inte betyda att säljaren behöver avstå från ett behov av att vidtaga säkerhetsåtgärder från säljaren sida. Den risk som föreligger för att det sålda aldrig skulle påträffas igen, om det såldes till ”fel” person är lika stor ändå. Detta faktum skall ställas mot den rättsförlust som inträder vid exstinktion mot en normalt omsorgsfull ägares agerande. Sammantaget underlättas handeln sålunda generellt av en exstinktionsregel.⁴⁵

Ett införande av en exstinktionsregel skulle även minska antalet konflikter mellan olika parter. Enligt utredningen så är exstinktionsreglen bara en person, ägaren. Vindikationsreglen däremot drar med sig en kedja av rättskonflikter som måste regleras.⁴⁶

Då lösöre säljs mellan privatpersoner gäller inte de ovanstående argumenten för omsättningsintressen. Det beror på att detta avser en så liten del av samhällets totala handel så att ett samhällsekonomiskt perspektiv inte kan göras gällande. Detta skulle i sin tur kunna medge en öppning för att införa vissa undantag från huvudregeln.⁴⁷

Även med hänseende av den etablerade positionen så finns det stöd för exstinktionprincipen. Eftersom det i de flesta fall antagligen dröjer tämligen länge innan det olovligt disponerade lösöret spåras till en godtroende förvärvare så kommer denne ha börjat nyttja saken. Om det är ett nyttföremål för ägaren så kommer han antagligen att behöva införskaffa ett nytt innan saken spåras upp. Eftersom det i detta fall inte är saken i sig utan det ekonomiska värde som den representerar som är det viktiga, så kommer användandet av en vindikationsprincip att medföra en värdeförstöring för samhället. Om saken är ett prydnadsföremål är detta ett argument av ringa vikt men om det är ett nyttföremål så saknar det inte betydelse.⁴⁸

4.1.2. SOU 1984:16. Förvärv i god tro

⁴⁵ Ibid. Sid.166f

⁴⁶ Ibid. Sid. 167

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

Utredningen fick i uppdrag att se över de gällande reglerna för hur tredjemansproblematiken behandlas när ägaren frånhänts egendom genom brott. Inte bara situationer där stöldgods är inbegripigt, skulle utredas utan även andra rättsförhållande skulle utredas. Direktivet för utredningen uppmanade även utredningsmannen lägga fram ett förslag till samlad lagstiftning för Sverige samt om möjligt en mer enhetlig lagstiftning för Norden.⁴⁹

Utredningen resonerar kring valet mellan de två huvudprinciperna, extinktion och vindikation. Inledningsvis anser utredaren det är nära nog egalitært vem som formellt anses vara ägare till saken, vid val av huvudprincip. Varje rättskonflikt av det här slaget bör lösas genom att man ser båda parternas anspråk såsom ”*rättmätiga utifrån ett allmänt betraktelsesätt om en rimlig och skyddsvärd position*”⁵⁰. Detta synsätt gör att båda parter kan sägas vara utan skuld till det uppkomna rättsförhållandet.⁵¹

Traditionellt brukar extinktionsprincipen kopplas samman med att gynna omsättningens intressen. Handeln anses gynnas genom att favorisera den som har köpt något även har stora möjligheter att behålla saken. Detta gäller speciellt i situationer där förvärvaren har små eller inga möjligheter att kontrollera den köpta saken. Det skall dock påtalas att inte endast extinktionsprincipen talar för omsättningens intressen. Om riksdagen skulle vilja gynna att egendomen skulle kunna användas som pant, lösen eller lån av ägaren så är det vindikationsprincipen som bäst gynnar omsättningens intressen.⁵²

Kriminalpolitiska skäl kan anföras till fördel för båda principerna. Köparen blir mer aktsam i.o.m. införandet av en vindikationsprincip. Hälare skulle inte kunna hävda god tro och därmed riskera att bli av med stöldgodset lättare. Omvänt skulle extinktionsprincipen medföra att ägaren skulle vara mer aktsam till vem han anförtrot egendomen till emedan hälare skulle kunna hävda god tro och en eventuell preventiv effekt skulle utebli.⁵³

Utredningen anser att det är ägaren som enklast kan skydda sig mot risken att det uppstår en tredjemans konflikt. Skälen till detta anges vara att ägaren kan vara aktsam i sitt val av köpare samt låta utföra en kreditupplysning vid transaktioner med äganderättsförbehåll. Ägaren kan även försäkra sig mot en eventuell förlust, något som inte köparen har möjlighet att göra. En köparförsäkring skulle bli aktuell om det var vindikationsprincipen som gällde, men utredningen gör gällande att detta skulle bli en mycket komplicerad företeelse. Eftersom det är ägaren som enklast kan skydda sig, genom kontroll och försäkring, är det även rimligt att denne står risken vid transaktionen. Detta skulle således tala för extinktionsprincipen.

⁴⁹ SOU 1984:16. *Förvärv i god tro*. Sid. 51.

⁵⁰ Ibid. Sid. 156.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid. Sid. 157.

⁵³ Ibid. Sid. 157f.

Utredningen påtalar att det är svårt för en köpare att kontrollera den kedja av fång som leder upp till den aktuella säljaren. Detta torde gälla vid både köp från privatpersoner och i butik. Det finns dock undantag. Vid köpa av t.ex. bilar och motorcyklar, där det finns tydliga register, underlättas köparens kontroll avsevärt.⁵⁴

En fördel för exstinktionsprincipen är ett mindre antal människor berörs när man använder principen, jämfört med användandet av vindikationsprincipen. Det är bara ägaren som i normala fall berörs av en förlust med den förra principen medan ett flertal människor kan beröras, om fångskedjan är lång, vid bruket av den senare principen.⁵⁵

4.1.3 SOU 1995:52 Godtrosförvärv av stöldgods?

Utredningens huvuduppgift var att utvärdera tillämpningen av lagen om godtrosförvärv (1986:796). En huvudinriktning av arbetet skulle vara att utvärdera tillämpningen av lagen i avseende av godtrosförvärv av stöldgods. Vindikationsprincipens för- och nackdelar gentemot exstinktionsprincipen i detta avseende skall övervägas och ställas mot frågan om en ändring kan motverka handel med stöldgods. Vidare ligger det inom utredningens ram att undersöka om det i vissa fall går att skilja på förvärv inom den reguljära handeln och övriga förvärv samt om det hade varit genomförbart med en omvänd bevisbörda dvs att det är förvärvaren som skall bevisa sin goda tro.⁵⁶

När utredningen undersöker undantag från ett ev. införande av vindikationsprincipen vid handel med stöldgods, i den reguljära handeln så påtalar man att ett huvudargument för exstinktionsprincipen brukar vara att den gynnar omsättning och handel, då konsumenterna känner sig tryggare med sitt köp. Man anser även att det ligger i konsumenternas intresse att handeln skall vara så smidig och enkel som möjlig. Detta gäller speciellt i den reguljära handeln. Det är inte rimligt att kunden åläggs en alltför vidgående undersökningsplikt vid inköp i en vanlig affär. Det är inte heller praktiskt möjligt för en konsument att undersöka varje varas ursprung som man handlar i den reguljära handeln. Utredningen vill dock inte att undantag skall gälla om man handlar på loppmarknader eller per annons. Detta skulle dock gynna den reguljära handeln framför tex. handel mellan privat personer.⁵⁷

Ett skäl som utredningen pekar på skulle tala för en oinskränkt vindikationsrätt är det allmänna rättsmedvetandet. Man ser det som ett problem att exstinktionsprincipen, vad gäller stöldgods, är dåligt förankrad i det allmänna rättsmedvetandet. Man förklarar dock denna uppfattning med att den bygger på felaktiga grunder.⁵⁸ Utredningen anser att det finns skäl

⁵⁴ SOU 1984:16. Sid. 158

⁵⁵ Ibid. Sid. 159

⁵⁶ SOU 1995:52. *Godtrosförvärv av stöldgods?*. Sid. 25.

⁵⁷ Ibid. Sid. 149 - 154

⁵⁸ SOU 1995:52 Sid. 168f

till att inte hämma handeln med begagnade varor. Detta utgör en stor marknad och men kan befara att den kommer att växa. Utredningen vill inte att den som handlar något begagnat, och som fullgjort sin undersökningsplikt, inte skall stå lottlös om det uppdagas att den inköpta varan är stöldgods. Utredningen talar även om ”andra skäl”⁵⁹ för att hålla begagnatmarknaden igång. Man befara att det är köpare med hederliga intentioner som kommer drabbas hårdast av en ev. vindikationsprincip. När det gäller handel med nya varor anses exstinktionsprincipen vara den bästa principen. Det påminns dock om att exstinktionsprincipen inte per automatik frigör köparen från all undersökningsplikt om varans ursprung. Man ser en svårighet i att särskilja olika sorters försäljningsställe från varandra och vill inte ge den ena försäljningsformen någon konkurrensfördelar över den andra.⁶⁰

När utredarna i slutet på undersökningen resonerar om för- och nackdelar med dagens svenska godtrossystem hävdar man att ägaren av lösöret är i en bättre sits med den svenska exstinktionsprincipen än om man jämför med vissa andra länders vindikationsprincip. Detta gäller för att de facto skall få tillbaka sin ägodel, lösen eller ej.⁶¹

4.1.4 SOU 2000:56 Vindikation av stöldgods.

Direktiven till utredaren är att ”föreslå regler som innebär att den ursprungliga ägaren alltid har rätt att utan lösen få tillbaka egendom som har stulits från honom”⁶². Vidare skall utredaren ta ställning till vilka fall som skall som alltid skall leda till att den ursprungliga ägarens rätt består. Utredning skall även utgå från bl.a. konsumentintressen när han tar ställning vilka former av handel som skall innefattas av reglerna. Direktiven framhåller att den ovanstående utredningen om staten anser att, den nu rådande exstinktionsprincipen, sänder olyckliga signaler ur en kriminalteknisk utgångspunkt. Staten vill skicka raka och enkla signaler om att handel med stöldgods inte tolereras. En annan utgångspunkt för utredningen är att exstinktionsprincipen skall tillämpas när godtrosförvärvet inte har föranletts av ett brott, men att det skall finnas särregler som skall gälla stöldgods och egendom som bör jämföras med stöldgods.⁶³

Utredaren skall utgå från SOU 1995:52, men det behövs en fördjupad analys angående en partiell övergång till vindikationsprincipen.⁶⁴

Utredningens förslag tar sikte på egendom som frånhänts utan ägarens eller besittarens samtycke. Regeln siktar alltså inte in sig på situationer där ägarens har samtyckt till ett överlämnande men blivit lurad t.ex. svek.⁶⁵

⁵⁹ Ibid. Sid. 170

⁶⁰ Ibid. Sid. 169

⁶¹ Ibid. Sid. 178f

⁶² SOU 2000:56. *Vindikation av stöldgods*. Sid. 39

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ SOU 2000:56 sid. 98

Utredaren diskuterar om det skall införas undantag av i den reguljära handeln. Utredaren frågar sig hur vanligt det är med stöldgods i den reguljära handeln; är det inte vanligt behövs inget undantag, men om det skulle visa sig att det förekommer stöldgods i reguljära handeln skulle detta missgynna alla parter. Om det finns stöldgods skulle både köpare och säljare bli mer försiktiga köparens handelsbeteende skulle ändras och konsumenten skulle välja bort billigare affärer, mot dyrare som antas vara mer seriösa. Vidare skulle affärens inköpare skulle bli försiktigare. Det kan även vara svårt för konsumenten och veta vilken affär som är hederlig och vilken som säljer stöldgods om det inte, intuitivt framgår av affärens utseende. Vidare kan det vara svårt att spåra upp köparen speciellt om affären har skett kontant. Gränsdragningen mellan den reguljära handeln och annan handel skulle ge en önskad effekt, då konsumenten vid inköp av stöldgods i den reguljära handeln skulle ge konsumenten rätt att behålla saken. Men vid köp via en annons av samma sak, skulle ge för handen att konsumenten skulle vara tvingad att ge tillbaka saken, även om konsumenten gjort erforderliga efterforskningar. Denna gränsdragning skulle, inte kunna försvaras enligt utredaren, vid ett eventuellt undantag för den reguljära handeln. Utredarens slutsats av det ovan diskuterade är att ett undantag av vindikationsregeln för den reguljära handeln inte skall införas. Vidare föreslår utredningen att konsumentens skydd stärks genom att införa tvingande bestämmelser i konsumentköplagen (1990:932) som är till konsumentens fördel avseende rättsliga fel vid försäljning.⁶⁶

Utredaren fortsätter med att diskutera regler för en eventuell preskriptionstid för vindikationsrätten. Utredaren anser att vindikationsrätten bör begränsas i tid. Vidare anser utredaren att ägaren bör ha kvar rätten att få tillbaka sin förlorade egendom mot lösen om det visar sig att vindikationsregeln inte är tillämplig. Tiden för både lösen och vindikation anser utredaren skall var 6 månader efter det att ägaren får vetskap om var saken är. Vill förvärvaren av saken göra gällande att ägaren har försuttit sin möjlighet till vindikation, ligger bevisbördan på förvärvaren. Tiden 6 månader är en förlängning av tidigare tidsfrist angående lösen, som enligt tidigare förarbeten var 3 månader. Utredaren anser att det olyckligt om ägarens rätt att vindicera saken skulle vara evig. Utredningen kommer fram till att det är rimligt att ägaren 10 år på sig att hävda bättre rätt till saken.⁶⁷

Utredningen adresserar även problemet med att förvärvaren inte längre är i besittning av saken när den ursprungliga ägaren framställer vindikationsanspråk på förvärvaren. Skulle situationen ovan ligga för handen anser utredaren att ägaren har rätt till monetär kompensation. Om den ägaren har fått pengar från förvärvaren enligt regeln ovan och saken efter detta påträffas hos annan har ägaren inte rätt att vindicera saken av den andre förvärvaren utan ges rätt till att lösa ut saken. Detta för att utredaren inte anser att det är rätt att den ursprunglige ägaren skall

⁶⁶ Ibid. sid. 101ff

⁶⁷ Ibid. sid. 117 ff

dubbelkompenseras och på sätt göra en vinning. På detta sätt återställs ägarens läge.⁶⁸ Enligt gällande rätt är det den så kallade vederlagsprincipen som skall bestämma lösensumman⁶⁹. Utredaren föreslår att detta skall ändras så att den så kallade värdeprincipen⁷⁰ skall gälla.⁷¹ Övergången till värdeprincipen görs för att undvika att det måste konstrueras särlösningar för olika situationer som kan uppstå.⁷²

5. Analys och slutsatser

⁶⁸ SOU 2000:56 sid. 129 ff

⁶⁹ Detta innebär att beloppet skall motsvara förvärvarens kostnader av saken och eventuella förbättringar därav. Beloppet skall dock högst vara sakens värde i den allmänna handeln.

⁷⁰ Värdeprincipen innebär att lösensumman skall motsvara sakens värde.

⁷¹ SOU 2000:56 sid. 133

⁷² Ibid. 135ff

I äldre tider var den härskande uppfattningen att äganderätten var det mest skyddsvärda intresset. Detta visades genom om att ägaren hade rätt till en oinskränkt vindikation.

I SOU 1965:14 börjar utredaren med att bryta med äldre dagars uppfattning att äganderätten är det starkaste intresset. Utredaren hävdar att skyddet för den etablerade situationen är en lika skyddsvärd princip. Således förskjuter utredaren polariteten i triangeln av normer så att skydd för etablerad position och det marknadsfunktionella mönstret dragning är lika stora från att marknadsfunktionella mönstret var dominerande genom historien. Utredaren diskuterar även riskfördelning och menar att ägaren samt personen som har besittning av saken har i stort sett samma möjligheter att undersöka om saken är stöldgods eller inte. Båda parter ses som oskyldiga till den uppkomna situationen. Utredaren diskuterar fram och tillbaka hur exstinktionsprincipen skulle påverka handeln. Han försöker argumentera för att både omsättning och personen som är i besittning av saken skulle, i stort tjäna på att införandet av exstinktionsprincipen. Utredaren har en väldigt pragmatisk inställning till det omtvistade godset och ställer sig kallsinnigt till själva ägandet av saken även jag tycker det lyser igenom att det är omsättningsintresset som är den princip som bör gynnas.

Även nästa utredare, i SOU 1984:16, tycker att det är egalt vem som är ägare till saken när han skall välja mellan exstinktionsprincipen och vindikationsprincipen. Både ägaren och den som har besittning av saken är i skyddsvärd position. Vidare i utredning så säger man att ur kriminalpolitiska skäl d.v.s. vad jag tolkar som brottsförebyggande och brottsavskräckande skäl, att vindikationsprincipen är till gagn för säljaren och att exstinktionsprincipen skulle göra säljaren mer försiktig. Detta får anses vara den klassiska synen på dessa båda principer. Efter detta konstaterande argumenterar utredaren för att det är säljaren som skall stå risken vid en eventuell överlåtelse eftersom han har en större möjlighet att skydda sig genom kontroller och försäkringar. Slutsatsen som utredaren drar är således att det är personen som är i besittning av saken som är mest skyddsvärd. Samtidigt anser man att handeln gynnas genom att köparen kommer i en bättre situation.

SOU 1995:52 säger att användning av vindikationsprincipen skulle attrahera det allmänna rättsmedvetandet vid problem med stöldgods. Utredningen anser dock att detta skulle hämma den handeln med begagnade varor eftersom köparen inte skulle känna sig helt säker. Utredaren tycker att det är svårt att använda olika regler beroende på var varan är inköpt/såld.

In den sista av mig granskade SOUn, 2000:56, nämner utredaren att man skall ta hänsyn till konsumentintresset. Utredaren vill stärka den som är en etablerad position om köpet är gjort i den reguljära handeln. Detta gör man genom att införa tvingande bestämmelser i konsumentköplagen. Utredaren vill göra detta eftersom man vill införa vindikationsrätt för den ursprunglige

ägaren vid handel med stöldgods. Denna rätt till vindikation vill man dock skall tidsbegränsas.

Det första som slår mig är att det normerande fältet, hjälp för svagare part i stort sätt inte är ett argument hos utredarna. Visserligen kan skyddet för konsumenten anses vara till hjälp för en svagare part, men det formuleras inte som om det skulle vara till för att hjälpa eller skydda en svagare part utan utredarna ser till omsättningsintresset i det här fallen. Således ingår detta i det marknadsfunktionella mönstret. Genomgående i utredningarna är det omsättningsintresset som dominerar. Omsättningsintresset ställs ibland mot ägandet. Detta gör det problematiskt för undersökningen eftersom dessa begrepp ingår i samma normerande pol, det marknadsfunktionella mönstret. Detta ger för handen att de uppställda normerande fälten är för trubbiga för att undersökningen egentligen skall kunna utvärderas ordentligt. Man bör använda sig av betydligt snävare fält, i alla fall vid undersökningar som inte är större än denna. En framkomlig väg är, måhända att förutom de stora övergripande fälten bör man dela upp varje normerande fält i mindre fält. Detta skulle gå när man använder sig av så pass övergripande fält som jag har gjort i den här undersökningen, eftersom att varje av dessa fält inrymmer så pass många dimensioner som inte alltid drar åt samma håll. Denna uppdelning i stora och små fält hade varit önskvärd för att få en ökad precision i undersökningen men kanske svår att hantera för såväl utredaren som läsare.

Slutsatsen som jag kan dra av denna undersökning är att min hypotes var fel. Alla de normerande fälten, skydd för etablerad position, hjälp för svagare part, det marknadsfunktionella mönstret, drar inte rätten åt sig lika mycket utan det var det marknadsfunktionella mönstret som min uppställda triangel hade störst slagsida åt.

Jag anser att norma-metoden är tillämpbar på förmögenhetsrättsliga undersökningar men jag tror det krävs att man lägger ner mer kraft på att analysera det ämne man skall behandla och att detta mynnar ut i mer tillämpbara normerande fält. Detta har inte låtit sig göras i en utredning av den här karaktären. Inom det förmögenhets rättsliga området tror jag t.ex. att ett ämne som rådgivningsansvar att kunna analyseras, med framgång med hjälp av norma-metoden.

6. Käll- och litteraturförteckning

Källor

SOU 1965:14, Godtrosförvärv av lösöre

SOU 1984:16. Förvärv i god tro

SOU 1995:52 Godtrosförvärv av stöldgods?

SOU 2000:56 Vindikation av stöldgods.

Litteratur

Annars Erik. *Äganderätt och handelsintresse*. 1960. Uppsala

Annars Erik. *Från lagtolkning till lagstiftning*. 1989. Lund.

Christensen Anna, *Tidskrift for rettsvitenskap*, 1996, årgång 109

Dahlman, Glader, Reidhav. *Rättsekonomi - en introduktion*. 2002. Lund

Föllestad Finn, Wallöe Lars, Elster Jon, *Argumentationsteori, språk och vetenskapsteori*, 1990 5:e upplagan.

Hydén Håkan, *Normativa perspektiv – En festskrift till Anna Christensen*, Utgivare Ann Numhauser – Henning, 2000.

Malmstedt Mattias, *Tillhörighet och sociala förmåner från 1600-talets Law of Settlement till förordning nr 1408/71*, 2002.

Millqvist Göran. *Sakrättens grunder*. 2003. Uppl. 3.1.

Norberg Per. *Arbetsrätt och konkurrensrätt : en normativ studie av motsättningen mellan marknadsrättsliga värden och sociala värden*. 2002. Lund

Popper Karl, *The logic of scientific discovery*, 1999.

Strömholm mfl. *Äganderätt och egendomsskydd*. 1985.

Simmonds Nigel. *Juridiska principfrågor*. Upplaga 1:6. 1986.

Wilhelmsson Thomas. *Social civilrätt*. 1987 Helsinki.